

№13. АРХЕОЛОГИЧЕСКО ПРОУЧАВАНЕ НА ЗЛАТОДОБИВЕН РУДНИК ОТ КЪСНАТА БРОНЗОВА И РАННАТА ЖЕЛЪЗНА ЕПОХА В РАЙОНА НА АДА ТЕПЕ, ОБЩИНА КРУМОВГРАД

Албрехт Йокенхюфел, Християн Попов

През 2009 г. продължиха теренните проучвания по българо-немския археометалургичен проект „Желязо и злато – по следиите на металургията на Древна Тракия“ (Йокенхюфел, Попов 2008, 258-259).

По време на кампанията през 2009 г. усиления на екипа бяха насочени към територията на рудника във високите части на Ада тепе, над 380 м надморска височина. Основен обект на проучване бяха многобройните отвали по склоновете, като се целеше постигане на максимално широка представителна извадка от изследване на отвали, разположени в различни участъци на рудника и отличаващи се с различни морфологични черти (различия в размера, в дебелината и количеството на стратиграфските натласвания, различия в характера и хронологията на съдържаните в отвалите антропогенни материали, различия в големината на късовия състав, свидетелстващи за различни технологични етапи от добивния процес и др.).

Разкопките се осъществиха в общо 7 сондажа, разположени по високите западни (сондаж 1),

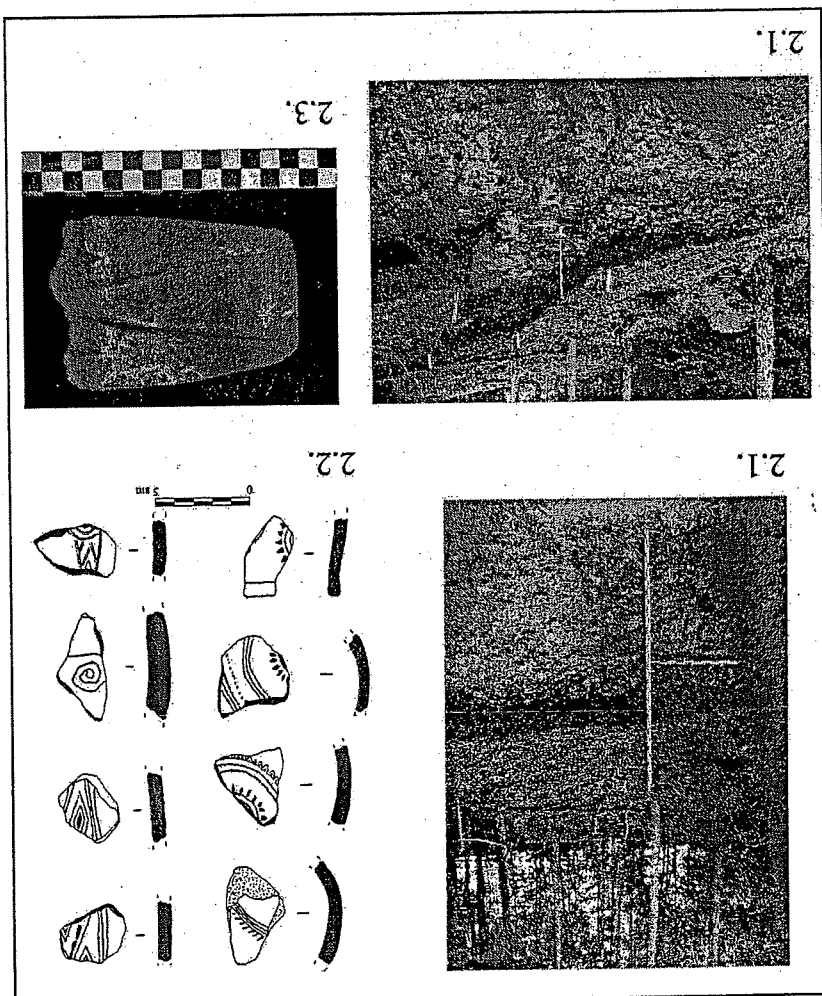
източните (сондажи 3, 4), югозападните (сондажи 5, 6) и ниските северни склонове (сондажи 2, 7).

Рудните части на някои от отвалите по западните склонове, особено тези по-близо до върха, са засипани под сравнително дебел пласт от горски почви, докато на места 0,25-0,30 м. Там, където не са нарушени от съвременната геолого-проучвателна дейност, тези следи от рударство са особено перспективни, тъй като претягат на археологическото проучване важни заворени ситуации. В тях се откриват ранни, несмесени материали, които са отложени в началните етапи на експлоатация на рудника (сондажи 1, 6). Особено показателни в това отношение са разкопките от разкопките на сондаж 1. Проучена бе горната част на малък отвал. На това място е имало първичен открит лобив, след което изразеният склон е бил подравнен и вероятно за кратко време е функционирала работна площадка, на която, ако се съди по откритите фрагменти от хромели и чукалки, е била преработвана руда. Многоброй-

Обр. 1. Карта на разположението на сондажите, проучени през 2009 г. на територията на рудника

Обр. 2. 2.1. Ситуация от проучването на сондаж I
2.2. Керамични находки от сондаж I
2.3. Фрагментиран каменен катън за отпътане на двойна брадва
от тип „Безгунци“, открит при проучването на сондаж I

Изследването на археологическия материал от участъка на изсичане на склона и от запълнителна отвала се отнася единствено към периода на късната бронзова епоха (Обр. 2). Обемът на отвала е малък, пластът е сравнително хомогенен и свидетелства за еднократност на натрупването и сравнителна краткотрайност на добива в този участък. Показателно е, че въпреки че проученото в периода 2001-2006 г. светилище, се намиращо в непосредствена близост, на около 120 линейни метра и 40 м. по-високо по склона, при сондаж I не може да се говори за втори, но преотпатане на по-късни материали. Макар че на светилището са регистрирани най-дебели културни напластявания не от късната бронзова, а от ранната желязна епоха, и то продължава да функционира до края на I хилядолетие пр. Хр. (Нехризов, Миков 2002, 42; Нехризов 2006, 141), в отвала като проученият при сондаж I не се откриват материали от по-късните периоди, което означава, че след приключването на добива на тези места, те постепенно са били засипани от процеса на естественна ерозия и материалите в тях (които са синхронни с по-

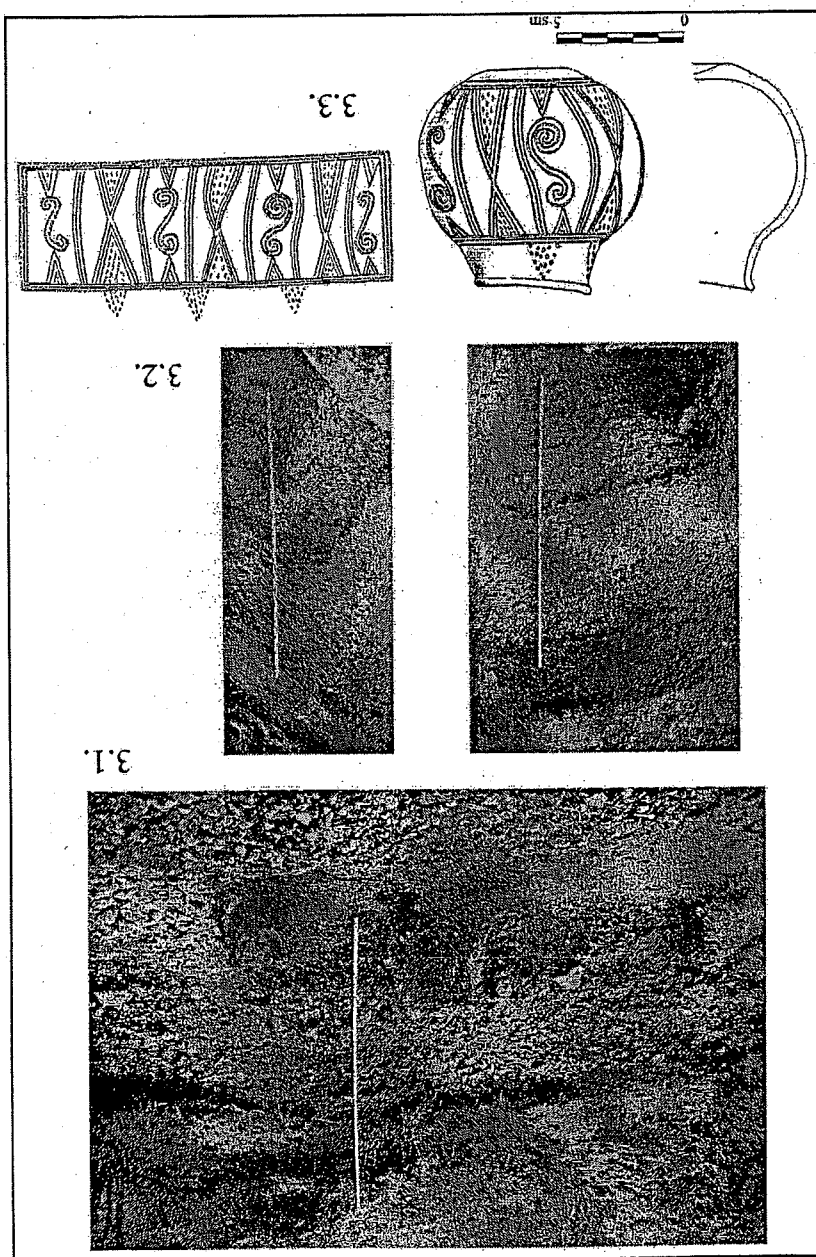
от древен рудник в района на Ада тепе е обхващан не само за- падните, но и целите източни, и големи части от северните скло- нове. Ниските южни склонове на този етап не показват следи от експлоатация. Работено е основ- но по открит способ, но същест- вуват и единични свидетелства за подземна работа в галерии. Сле- дите от древен рудничество се от- криват на много голяма площ с размери около 0,42-0,45 кв. км.

Разкопките през 2009 г. преотставиха ясни резултати за обикната хронология на рудника. От особена важност са резулта- тите от сондажи 1, 3, 4, 6. Бече ка- терично можем да заявим, че рудникът при Ада тепе е бил экс- плуатиран в периода на късната бронзова епоха (XV-XI в. пр. Хр.). Това е по-активният период на неговата експлоатация. От този период са преобладаващото ко- личество материали в сондажите, заложени на широка площ през 2009 г. На този етап проучвани- ята показват, че през ранната же- лезна епоха рудникът посте- пенно намалява като обем и спи- ра. Липсата на каквито и да е ма- териали от късната желязна епо- ха (макар че този период е много- добре представен на светилище- то) показват, че спирането на зпа- тодобива следва да се отнесе по- скоро към средата или втората част на ранната желязна епоха (VIII-VII в. пр. Хр.).

Интерпретация

Jockenhövel, Popov 2008: A. Jockenhövel, H. Popov. Archaeometallurgical Surveys in the Eastern Rhodopes 2004-2006. In: Ancient Mining in Turkey and The Eastern Mediterranean, Анкара, 251-270.
 Hexrizov, Mirov 2002: I. Hexrizov, P. Mirov. Спасителни археологически проучвания на обект „Ада тепе“ при гр. Крумовград, през 2001 г. – Археологически открития и разкопки през 2001 г., София, 2002, 42-44.
 Hexrizov 2003: I. Hexrizov. Спасителни археологически проучвания на обект „Ада тепе“ при гр. Крумовград, през 2002 г. – Археологически открития и разкопки през 2002 г., София, 2003, 67-68.
 Hexrizov 2006: I. Hexrizov. Спасителни разкопки на тракийското светилище „Ада тепе“. – Ар- хеологически открития и разкопки през 2005 г., София, 2006, 140-142.

Обр. 3. 3.1. Стратиграфски разрез на южните части на сондаж 3
 3.2. Стратиграфски разрез на северните части на сондаж 4
 3.3. Канчика, късна бронзова епоха, открита при проучването на сондаж 3

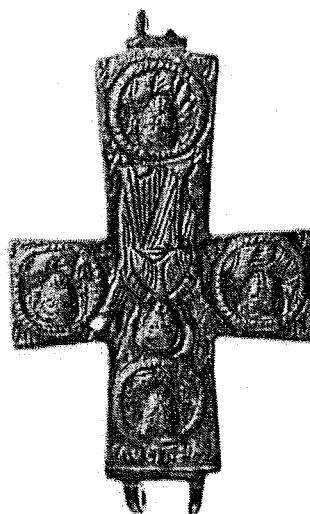
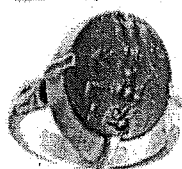
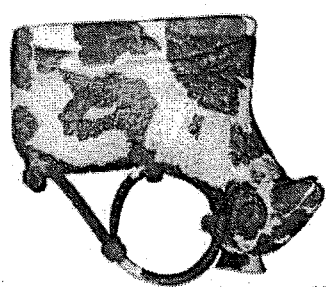

КАТАЛОГ КЪМ ИЗЛОЖБА

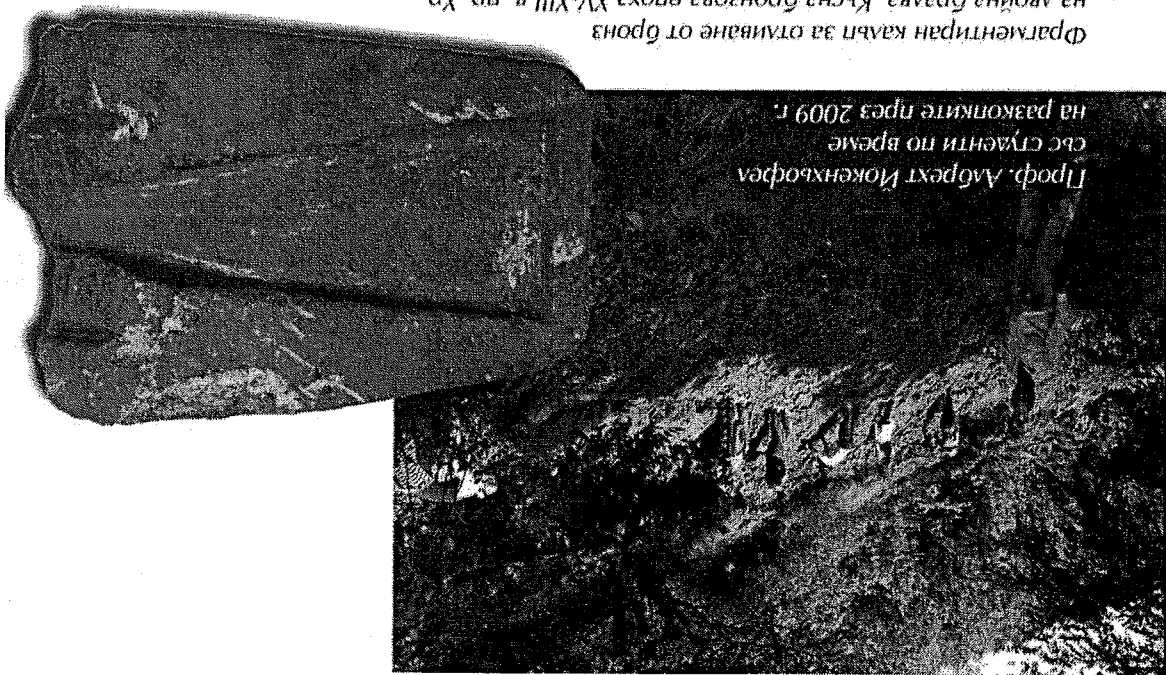
2009

БЪЛГАРСКА АРХЕОЛОГИЯ

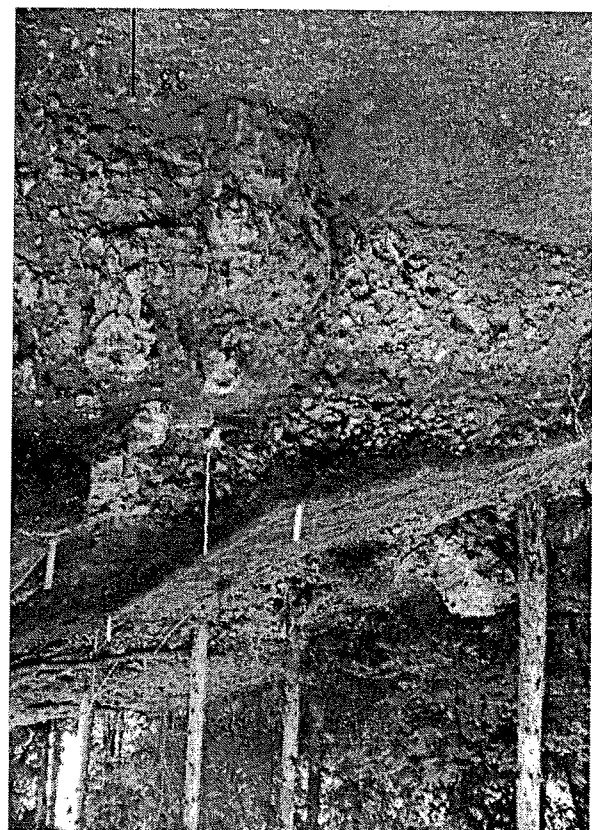
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ
ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Проф. Абрахам Йокенхорста
със студенти по време
на разкопките през 2009 г.

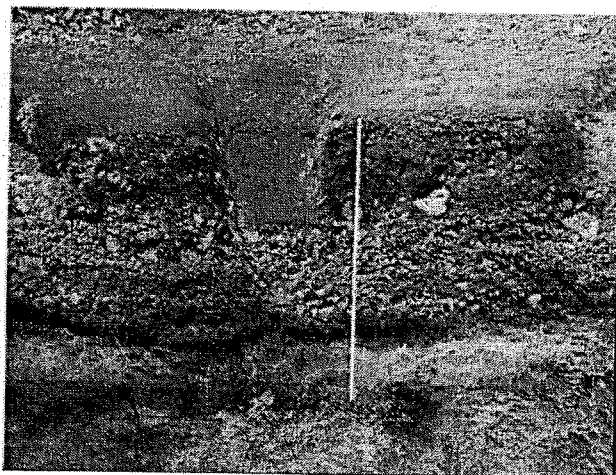
Фрагментиран камен за отливане от бронз
на двайна брава. Късна бронзова епоха XV-XIII в. пр. Хр.

Разрез на малък отвал, в който бяха
открити голямо количество материали
от късната бронзова епоха.
Западни сканове на Ада тене.

по високите части на западните сканово-
ве и по северните и източни сканове.
Средна находките с много висока научна и
експозиционна стойност може да бъде
посочен камен за отливане на двайна
брава (15-13 в. пр. Хр.). Това е първият
такава камен, откриван при разкопки архе-
ологически разкопки, в сириен контекст
(макарото на брой известни археологически
находи). Много бавно нараства за
сечивата, отливани с камен от Ада тене,
превръща бравата от кироко, сувай-
на находка от 70-те години на миналия
век (РМ-Киражаи).
Времето на най-интензивна и про-
являва експозицията на рудника
попада в късната бронзова епоха. Част
от материали, открити в източните
отвали показват, че добивът, макар и ве-
роятно не с тези мащаби, е проявлява
и през ранната желязна епоха (10-7 в.
пр. Хр.). Но през този период е бил със
значително по-малък обем и постепен-
но е затихнал.
Датирането на Ада тене във времето
на късната бронзова епоха (15-11 в. пр.

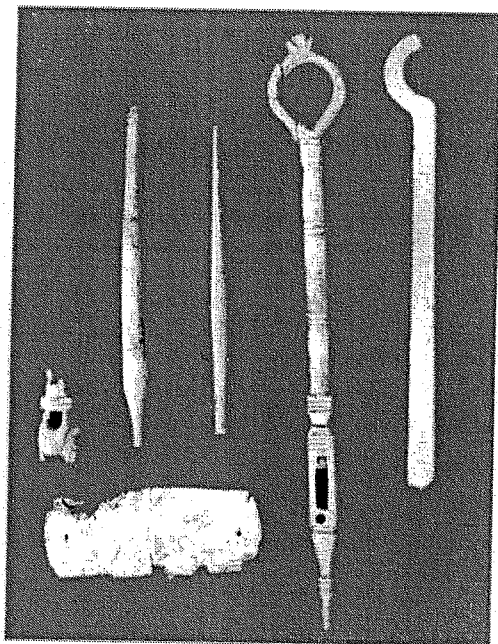
Разрез на отвъд по източните сканове
на Ада теге

Хр.) го прави най-ранният златообивен рудник на територията на съвременна България, а така също и най-ранният известен златообивен рудник, открит в Европа. Известните до момента рудници за златообив датират от значително по-късен период, в сравнение с Ада теге. Тези на островите Сифнос и Та-сос в Егейския басейн датират от късно-архаичната и раннокласическата епоха (VI-V в. пр. Хр.). Сходна е ситуацията и с проучваните рудници в района на п-в Халкидики, съвременния град Кавала и с тези от хинтерланд на арваната Троя в Западна Македония. В Западна Европа най-ранният обект от такъв тип се намира в района на Лимузен, Югозападна Франция, 3 в. пр. Хр. Пособените факти представят Ада теге като паметник с високо културно-историческо и научно значение в рамките на общоевропейското културно наследство.

Съвременният Крумовград и Ада теге се намират в северната периферия на някогашния Егейски и Микенски свят от времето на късната бронзова епоха. Със сигурност можем да кажем, че сме попадали на един от важните източници на злато за Югоизточна Европа от тази епоха.

Археологическите проучвания на Ада теге ще провалят и през съвременната година.

Костни вретена и хурка, стъкваща вотив-на пръчица и златна пласина от гроб 1

Керамичен амфориск и костни хурка и вретено (in situ)

